

We hebben elkaar maar kort gekend

Colofon

ISBN: 978 94 6365 450 0

1e druk 2022

© 2022, Ben van Wensveen

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058 - 289 48 57

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

We hebben elkaar maar kort gekend

Ben van Wensveen

Inhoud

1. Mathilde	7
2. Irene	55
3. Het afscheid	87
4. Meneer Japperse	107
5. Arjen	124
6. Josjes verdriet	136

Mathilde

Destijds leidde een smal grindpaadje naar de achterkant van het huis. Aan weerskanten stonden hoge heggen die je, hoe verder je het pad op ging, het zicht op het huis steeds meer benamen. Op het laatst, als je er al vlakbij was, kon je alleen nog maar het bovenste stukje van de schoorsteen zien.

Nu is er een breed tegelpad. De heggen hebben plaatsgemaakt voor buxusplanten. Daardoor is van de weg af de hele zijgevel te zien. Die is wit gemaakt, en er is een groot raam in aangebracht. Waar de zandbak en de schommel waren, is een kasje met druiven- en tomatenplanten gekomen, en links een dubbele stenen garage, op de plaats waar vroeger de houten, zwart geteerde schuur stond.

Zo'n vijftiwintig meter verderop ligt ook nog het pad dat naar de voorkant van het huis voert. Daarvan heb ik maar één keer gebruikgemaakt. Dat was toen Sjoerd begraven moest worden. Mijn moeder bracht me en die zei dat het niet gepast was om bij een begrafenis door de achterdeur binnen te komen. Dat vond ik het ergste van die dag.

Nu is het pad over de hele breedte geblokkeerd door een groen, gietijzeren hek tussen twee pilaren. Er lopen twee bouviërs achter. Verwoed blaffend proberen ze eroverheen te springen. Op de linker pilaar bevindt

zich een leeuwenkop die een brievenbus als bek heeft. De leeuwenkop op de rechter pilaar heeft tussen zijn manen een bordje met daarop een onleesbaar geworden naam en het huisnummer.

Ik keer me van het huis af en zoek een plaatsje op het terras van het restaurant aan de overkant van de weg. Als ik om me heen kijk, word ik steeds weemoediger. Waar ik nu zit, was vroeger een kruidenierswinkel waar ik stroop haalde in een oranje kan, of een pond basterdsuiker in een puntzakje van bruin papier.

Waarom ben ik hier eigenlijk? Wat heeft het voor zin? Het is allemaal zo lang geleden. Om de tijd te doden, bestel ik een kopje koffie. De eerstvolgende trein terug naar huis gaat pas over ruim een uur.

Bijna halverwege het leerjaar kwam Sjoerd bij mij op school. Hij was een leerling van de vijfde klas, net als ik. Meester Holwege stelde hem voor en gaf hem een plaats in de bank achter mij.

We waren elkaars tegenpolen. Dat was meteen al duidelijk toen hij het lokaal binnenkwam. Hij was knap en stoer. Ik zag het zelf, maar merkte het vooral aan sommige meisjes. Zijn ogen hadden een merkwaardige lichtbruine kleur. Ze glansden als fluweel en keken de hem volkomen vreemde kinderen uitdagend aan. Zijn ongekamde, zwarte haar viel in krullen over zijn voorhoofd en hing in weelderige slagen tot ver over zijn oren en in zijn nek. Zijn huid was van dezelfde bruine

teint als de kleur van zijn ogen, en niets aan zijn lichaam leek te klein of te groot, te dik of te dun, te kort of te lang. Alles was van een perfecte harmonie.

Ik had een bleke huid en blond piekhaar, bijna wit. Het was kortgeknipt, zoals dat van alle jongens in de klas. Mijn ogen waren klein en fletsblauw. Ik had veel te grote oren en een te kleine mond. Mijn handen waren te smal en mijn vingers te dun voor een jongen. Nog niet met de beste wil van de wereld was aan mij iets harmonieus te ontdekken. Ook in karakter en kracht was hij mij de baas, zoals snel zou blijken.

Al op de derde dag, toen de meester met zijn rug naar de klas stond om iets op het bord te schrijven, kwam het tot een confrontatie tussen ons.

Hij tikte op mijn schouder. Ik keerde me naar hem om en keek in een grijnzende tronie met een paar spottende ogen.

Zonder te proberen zijn stem te dempen, vroeg hij: “Hoe heet jij, lelijkerd?”

Dit had nog nooit iemand van de klas tegen mij durven zeggen, want ik was de gevierde jongen, de waaghals die ongelooflijk veel durfde en van iedereen in alles zo ver de meerdere, dat mijn uiterlijk er niet meer toe deed. De oplaaierende drift stuwde het bloed naar mijn hoofd, vooral toen de meisjes in de rij naast ons durfden te gniffelen en voor opwinding zorgden bij de leerlingen voor en achter hen.

“In het speelkwartier timmer ik je in elkaar,” siste ik.

Hij stak zijn duim op en knipoogde naar me.

De meester draaide zich om naar de klas en zei: “Waarom praat je zonder daar toestemming voor te hebben, Addy?”

Voordat ik antwoord kon geven, zei Sjoerd: “Het is mijn schuld, meester. Ik zei als eerste wat. Ik wist niet dat dat hier niet mocht. Op mijn vorige school kon dat gewoon bij juf Moos.”

“Daarom kan ik het jou niet kwalijk nemen,” zei hij, “maar Addy weet beter. Jou zal ik nu geen straf geven, Sjoerd, maar Addy wel. Een volgende keer, als je weer praat zonder eerst je vinger op te steken, krijg jij ook straf, want nu weet je dat dat op onze school niet mag.”

Ik ziedde van woede om het mij aangedane onrecht.

Tot het speelkwartier bleef het onrustig in de klas, want iedereen begreep dat daarin een beste knokpartij zou volgen.

Enmaal buiten dacht ik eerst dat hij bang was, omdat hij zijn best leek te doen mij te ontlopen. Al spoedig bleek echter dat hij slechts wachtte tot alle klassen het plein op gestroomd waren. Op dat moment kwam hij naar me toe en zei lachend: “Ik vind Addy een meidennaam.”

Toen ontstond er een gevecht dat ik me tot op de dag van vandaag in detail herinner. Al mijn kracht, al mijn lenigheid en al mijn trucjes die ik mezelf aangeleerd had, wierp ik in de strijd. Nog nooit had ik verloren. Vanaf de eerste dag dat ik op school zat, had nog

nooit iemand me op de grond gekregen zodat ik knarsetandend om genade moest smeken. Zelfs jongens uit hogere klassen moesten het tegen me afleggen.

Maar Sjoerd hield met gemak en lachend stand. Hij was net iets leniger, net iets sterker en net iets vlugger. Door geen enkel trucje liet hij zich verrassen. Hij leek zich ook niet echt in te spannen om van me te winnen. Hij zorgde er alleen maar voor niet te verliezen.

Alle kinderen stonden om ons heen, en niemand koos partij, zoals anders. Niemand schreeuwde: “Hup, Sjoerd!” of: “Zet ’m op, Addy!” Iedereen hield zijn mond dicht en keek gespannen toe, terwijl het anders altijd een gejoel vanjewelste was als er gevochten werd. Ze verdrongen elkaar om er met hun neus bovenop te staan.

Het duurde tot meester Holwege er een eind aan maakte. Later, veel later, verdacht ik hem ervan dat hij de knokpartij langer had laten duren dan gewoonlijk. We werden allebei naar binnen gestuurd en moesten daar blijven tot het speekwartier voorbij was. Sjoerd in het lokaal van de zesde klas en ik in mijn eigen lokaal.

Om half vier was de schooldag ten einde en mochten alle kinderen naar huis, behalve ik. Ik moest nablijven, omdat ik zonder toestemming gepraat had. Tot mijn verbazing bleef Sjoerd ook zitten. Hij heeft het natuurlijk verkeerd begrepen, de stomkop, dacht ik.

Toen alle kinderen het lokaal uit waren, zei de meester tegen hem, terwijl hij nog bij de deur stond:

“Jij kunt ook naar huis, hoor, Sjoerd, of wilde je nog wat vragen?”

“Mag ik blijven zitten tot Addy weg mag?” vroeg hij. “Ik heb ook gepraat.”

De meester vond het goed. “Sympathiek van je,” zei hij, “maar je hoeft je niet schuldig te voelen, hoor.”

Het was nog maar net kwart voor vier toen ik al weg mocht. Misschien omdat Sjoerd me uit vrije wil gezelschap hield. Broederlijk liepen we samen de school uit en het plein af. We moesten een stukje dezelfde kant op.

Onderweg zeiden we eerst niks tegen elkaar, tot hij opeens vroeg: “Kom je bij me spelen morgen?”

Te verbouwereerd om nee te kunnen zeggen, mompelde ik: “Goed. Hoe laat?”

Zo raakte ik, ogenschijnlijk, bevriend met Sjoerd, en leerde ik zijn moeder Mathilde kennen.

De volgende dag was het zaterdag. Ik was al voor negen bij Sjoerd. Hij stond voor aan de weg op me te wachten, op het pad dat bij de achterdeur uitkwam. Nieuwsgierig keek ik om me heen, want hier was ik nog nooit geweest. De vorige bewoner was een norse en excentrieke kerel, die met niemand contact had. Iedereen noemde hem Kobus de Kluizenaar. Tot zijn dood toe wist ik niet zijn echte naam, alleen maar zijn bijnaam.

Toen ik de keuken van het huis binnenstapte, werd

ik verwelkomd door een vrouw van wie ik eerst dacht dat het een oudere zus van Sjoerd was. Ze gaf me een hand, streek met de vingers van haar andere door mijn haar en zei: “Ik ben de moeder van Sjoerd. Zeg maar gewoon Mathilde tegen me, dat vind ik het fijnste. Ben jij Sjoerds vriendje?”

Ik knikte en durfde haar, na een eerste blik, nauwelijks meer aan te kijken, zo onbeschrijflijk mooi vond ik haar. En zó jong, dat ik haast niet kon geloven dat ze Sjoerds moeder was.

“Sjoerd drinkt altijd cola met een Mars erbij als hij uit school komt,” zei ze toen we naar de kamer liepen. “Wil jij dat ook, of liever wat anders? Je kunt ook thee krijgen. Dat drink ik meestal. Soms een glaasje sherry, maar dat krijg jij niet.”

Ik zei dat ik ook wel cola wilde.

Toen ze de kamer uitging om het te halen, zei Sjoerd: “Rommel hier, hè? Dat is altijd zo. Mijn moeder houdt niet van schoonmaken en opruimen. Ze schildert liever. En lachen doet ze ook graag. Alleen als mijn vader thuiskomt, houdt ze grote schoonmaak. Maar die is altijd lange tijd achter elkaar weg, dus dat gebeurt niet zo vaak.”

Ik vroeg wat zijn vader dan voor werk deed.

“Die is zeeman,” antwoordde hij. “Soms blijft hij wel meer dan een jaar weg. Elke keer belooft hij dat hij stopt met varen, maar elke keer vertrekt hij toch weer.” Hij liep naar een kast en haalde er een foto uit. “Kijk,” zei hij, “dat is ’m.”

Wat ik te zien kreeg, was een man, zo lelijk, dat ik het ik niet voor mogelijk had gehouden. Bij hem vergeleken was ik nog een Adonis. Ik kon geen woord uitbrengen van verbazing.

Sjoerd merkte het op en begon te lachen. “Lelijk hè?” zei hij. “Maar niemand is aardiger en vrolijker dan hij. Als hij thuis is, is het alle dagen feest. Mijn moeder en ik zijn allebei gek op hem.” En even later, toen ik de foto opzette had: “Ik heb een hekel aan knappe mensen, vooral aan knappe vrouwen. Ze doen altijd zo zenuwachtig, en ze zijn meestal chagrijnig. Mijn vader zegt soms dat mooie vrouwen nooit echt plezier hebben, omdat ze het te druk hebben met zichzelf, en dat ze alleen maar lachen om hun tanden te laten zien.”

Toen ik zei: “En je moeder dan?” had ik er meteen spijt van, maar het schoot eruit voor ik het besepte.

“Dat is een uitzondering,” zei hij, “en dat komt door mijn vader.”

Toen Mathilde in de kamer terugkwam, had ze, behalve cola en Marsen, ook een trommel boordevol met snoep bij zich. Toffees, zuurtjes, drop, kauwgom en nog veel meer. “Sjoerd en ik snoepen erg veel,” lachte ze. Ze wees op de foto van haar man en zei: “Dat moet je nooit tegen die lelijkerd vertellen, hoor, mocht je hem ooit eens zien, want dan zwaait er wat voor ons. Ben je erg van hem geschrokken?”

Ik kreeg een kleur en probeerde dat te verbergen

door te bukken, zogenaamd om mijn schoenveter te strikken.

Ze wachtte niet op antwoord en praatte alweer door. Ze vertelde dat ze van Sjoerd gehoord had van de knokpartij op school en dat ze heel erg had moeten lachen om de oorzaak. “Toen Sjoerd ‘lelijkerd’ tegen je zei, was dat een compliment van hem,” lachte ze, “want Sjoerd houdt alleen van lelijke mensen. Voor mij maakt hij een uitzondering, omdat ik zijn moeder ben. Nu je weet hoe zijn vader eruitziet, snap je zeker wel waarom hij daar zo gek op is?”

Toen Sjoerd en ik spelletjes gingen doen, deed ze met ons mee. Ik bleef er eten en ’s middags speelden we buiten. Ook daar was ze bij. We deden verstopper-tje en toen we dat niet meer leuk vonden ‘stand-in-de-mand’ en ‘blindemannetje’. Tussen de spelletjes door aten we twee keer een trommel met snoep leeg. Nog nooit had ik op één dag zoveel snoep gegeten. Voor het avondeten ging ik weer naar huis.

’s Avonds bleef Mathilde in mijn gedachten, en ook ’s nachts kon ik alles wat ik overdag van haar gezien en gehoord had, niet uit mijn hoofd krijgen. Tegen de ochtend droomde ik dat we samen op het strand waren. Sjoerd was er niet bij en haar man was verdronken op zee. Toen ik wakker schrok, spande ik me tot het uiterste in dit beeld vast te houden en de werkelijkheid te verdringen. Slapen deed ik niet meer.

In de weken en maanden die volgden, waren Sjoerd en ik onafscheidelijk, tot grote verbazing van onze klasgenoten. We haalden doldrieste streken uit.

Toen het een paar nachten achter elkaar gevoren had, brak de schitterende tijd van het 'ijsje kraken' aan. Het was gevaarlijk, want in ons dorp waren de meeste sloten breed en diep. Misschien was het daarom mijn grootste hartstocht. Ik was er een meester in en vond het veel mooier dan de tijd dat het ijs betrouwbaar genoeg was om op te kunnen schaatsen of sleeën. Chiel de Goede en Wijnand van Looij stonden ook bekend als goede 'krakers', maar zo ver gaan als ik, durfden ze niet. Ik was er nog nooit doorgezakt, maar zij allebei wel al een keer.

Het eerste slootje dat we kraakten, was eigenlijk de moeite niet waard. Het ijs was al te dik en bovendien was hij hooguit maar drie meter breed. Sjoerd zag het met zijn handen in zijn zakken aan en leek niet onder de indruk.

Maar bij de tweede sloot begon het echte werk, en toen streed hij met ons om het hardst wie het meeste durfde, hoewel het voor hem een geheel nieuwe uitdaging was. We staken de sloot van zo'n meter of acht breed verscheidene keren over. Al bij de eerste keer schoten er sterretjes en van daaruit korte scheurtjes in het ijs. Het was nog hard en niet zo taai en buigzaam als bij het kraken in dooitijd. Bij de tweede keer, terug van het weiland naar de weg, trokken de scheurtjes

met een hoog zingend geluid door over bijna de hele breedte van de sloot. Bij de derde keer kleurden de scheuren donkerder, omdat het water er al door opwelde. Toen we gevieren voor de vierde en vijfde keer de sloot overstaken, brak het ijs in stukken en spoelde het water over de schotsen heen.

Toen kwam het mooiste, maar ook het gevaarlijkste deel: het 'schotsje trappen'. Eén keer hadden Chiel en Wijnand mij daarin gevolgd, opgehitst door de meisjes, maar ze waren kopje-onder gegaan, omdat een schots kantelde en onder hen weggleed voordat ze op tijd op de volgende sprongen. Daarna hadden ze het nooit meer gewaagd.

Me ten volle bewust van de bewondering van de toeschouwers voor mijn komende kunststuk, sprong ik op de dichtstbijzijnde schots en bereikte, van schots op schots springend, de andere kant. Terwijl ik het deed, dacht ik: dit zou Mathilde moeten zien.

Ik keerde me om en keek triomfantelijk naar de overkant, waar Sjoerd was blijven staan. Aarzelend keek hij naar de schotsen, die spiegelglad waren van het water dat eroverheen spoelde. Net toen ik er zeker van dacht te zijn dat hij niet durfde en ik hem dus overtroefd had, sprong hij op de nog tegen elkaar aan klotsende schotsen en stak de sloot over. De laatste schots gleed onder hem weg en kantelde zo ver door dat hij omsloeg. Met een katachtige sprong belandde hij op het nippertje op het droge. Naast elkaar namen we toen op deze plek

de sloot voor de laatste keer, want de schotsen waren veel talrijker geworden, omdat ze in tweeën en sommige zelfs in drieën gebroken waren. We herhaalden de waaghalzerij op zeven, acht andere plaatsen, tot de hele sloot gekraakt was en het ijs alleen nog maar uit schotsen bestond.

“Op naar de volgende sloot!” riep ik, harder dan nodig, om mijn teleurstelling te verbergen dat Sjoerd hetzelfde gedurfd had als ik.

Maar hij greep me bij mijn arm en zei lachend: “In de breedte was niet zo moeilijk, maar nu in de lengte.”

Dat had ik of iemand anders nooit gedaan. Het was zelfs nooit in mijn hoofd opgekomen. Ontsteld keek ik van het bruggetje links van me naar het bruggetje rechts. Dat was meer dan dertig meter.

“Kom,” zei hij, en trok me aan mijn arm mee naar het bruggetje links van ons. “We geven elkaar een hand en laten niet los, wat er ook gebeurt.”

Ondanks de kou voelde ik het zweet in straaltjes onder mijn oksels vandaan stromen. Om bij hem, maar vooral bij mezelf de indruk te wekken dat ik nog steeds de leiding had in dit roekeloze spelletje, zei ik: “Zo gauw we ons op het ijs hebben laten zakken: meteen lopen en niet stoppen, en al helemaal niet uitwijken naar de zijkant, want dat lukt nooit.”

Terwijl we ons van het bruggetje af lieten glijden, schamperde hij: “Ja, dat lijkt me nogal logisch.”

Wat me onmogelijk leek, lukte. Maar ik kon later

niet navertellen hoe. Van schots op schots springend, bereikten we het bruggetje, klauwden naar de rand en hesen ons eraan op.

Het publiek bestond niet alleen uit juichende en van plezier dansende kinderen. Ook volwassenen waren van hun fiets gestapt en keken hoofdschuddend toe.

De boer voor wiens boerderij het bruggetje lag waaraan we ons opgetrokken hadden, kwam naar buiten rennen. “Stelletje dwazen!” schreeuwde hij. “Zijn jullie helemaal gek geworden!? Jullie hadden wel voor mijn ogen kunnen verzuipen! Dan had ik twee dooie jochies thuis kunnen brengen!”

We lachten hem uit, en Sjoerd zei: “Doen we het nog een keer?”

Soms klommen we ook, via de fietsenstalling, op het hoge en steile dak van de christelijke school, die aan de andere kant van het dorp stond. Dat was verboden terrein, maar het hek eromheen was zó laag dat je er met gemak overheen kon wippen. Als we de nok bereikten, liepen we die van achter naar voor uit.

De eerste keer dat Sjoerd aan deze stunt meedeed, ging ik voorop. Hij daagde me meteen uit door voor te stellen ook nog op de schoorsteen te klimmen, die zich vooraan de nok bevond en waar ik tegenaan leunde. Toen hij me zag aarzelen, pakte hij me om mijn middel om me op de nok te passeren en zelf als eerste te gaan. Omdat ik het levensgrote gevaar daarvan inzag, begon ik, met knikkende knieën, de schoorsteen te beklim-

men. Toen we erbovenop stonden, schreeuwde hij naar Chiel en Wijnand, die aan het andere einde schrijlings op de nok waren blijven zitten: “Komen jullie ook? Wij hebben het hoogste punt bereikt!”

Mathilde lachte om alles wat we uithaalden, en liet ons bij herhaling onze avonturen vertellen. “Was ik er ook maar bij geweest,” zei ze dan, als we uitgepraat waren. Eens, toen haar van iemand anders ter ore was gekomen dat Sjoerd mij, met gevaar voor eigen leven, gered had van een woeste stier die mij bijna op de hoorns genomen had, klapte ze van pure opwinding in haar handen. Ze wilde per se de stier zien en de plek waar het gebeurd was.

Toen was de tijd dat ik haar niet meer als Sjoerds moeder kon zien allang aangebroken. Dag en nacht peinsde ik erover hoe het mogelijk kon worden voor altijd bij haar te zijn, zonder Sjoerd en zonder haar man. Bijna elke dag kwam ik bij haar over de vloer, maar niet, zoals zij dacht, omdat ik vriendschap voelde voor Sjoerd, maar om bij haar te zijn. Wel bleef het mijn grote wens Sjoerd ergens in te overtreffen, maar een vriend van hem voelde ik me nooit.

De mooiste tijden waren die, waarin Sjoerd en ik onze eigen bezigheden hadden. Dan kon ik naar haar kijken als ze aan het schilderen was of iets anders deed. Soms kon ze dan opeens van haar werk opkijken en naar me knipogen. Mooiere momenten dan die beleefde ik niet. Een paar keer kwam het ook voor dat